

ДОБРИ ВОЙНИКОВ
I MOT
СЪЧИНЕНИЯ
В ДВА
ТОМА

ДОБРИ ВОЙНИКОВ
ТОМ 1
ДИАЛОЗИ
ДРАМИ

ПОДБОР, РЕДАКЦИЯ
ДОЧО ЛЕКОВ

СОФИЯ
1983
БЪЛГАРСКИ
ПИСАТЕЛ

Войников имаше високи критерии за театъра. Затова посрещна критично драмата на Друмев, влезе в полемика със Славеиков, изключи се от летописа на „бъдещия наш народен театър“. Но той фигурира в него не само поради законното си право на родоначалник, но и като творец, чиято драматургия поставя проблеми, актуални за всяко поколение и време.

Дочо Леков

ДИАЛОЗИ

сател, но мисля йоще и от знаменития историк Шафарика. Прочее оттука виждаш, че славеноцърковний язык, що владее днес в църквите по цяла Русия, Сърбия и други славенски места, е същия старобългарский язык.

Иван. И що искаш да кажеш с това, бил българский, че какво?

Драган. Какво ли? Както сяк един образован челяк има да ся хвали с языка си и народността си, тъй и аз, който принадлежа на един народ, що си отваря веќе счїте към просвещението, имам да ся гърделея за народността си и языка си, защото неговата стара книжина е оная, от която зависи благополучието на толкози днешни славенски писмености и която е основа на тяхното напредуване и образование. А ти, господине мой, който не чувствуващ съвсем народното, това свято наслаждение, и нямаш никакво народно чувство, но пусто едно мечтание. Ти си подобен на една овца заблудена, която, като ся отделила от стадото си, отива да ся скита по пусти едни места, додето стане жертва на разярения от гладост вълк.

Съветник Петър. Какво правите, братия, прилича ли на вас, които сте млади учени, тъй да ся препирате и карате? Не знаете ли, че ние, българете, като чада на един баща и на една майка, трябва да бъдем верни, предани и обвязани на народността си? Съгласие, братия, съгласие! Да оставим настрана тези своенравия и самолюбия. С тези препирания и карания ние никоги не щем ся види щастливи нито на този свят, нито на онзи. Самата Христова вяра не ни ли поучава да имаме сякоги помежду си братска любов, без която любов не може да съществува никое добро, нито душевно, нито телесно.

Просвещените днешни народи, що ся славят по цял свят за образоваността, науките, художествата, изкуствата и пр., как са добили тая слава? Нели чрез съгласието? Явно е, че без него ни едно добро дело може си достигна целта. Затова, думам, пак ние, българете, трябва да отхвърлим помежду си сяко разногласие и да имаме сякоги съединени духовете си, без да гледаме на особни наши интереси, когато е питание за народност. Тогава ние щем бъдем угодни на бога, на човеците и на самите нас.

РАЗГОВОР

между двама ученика, Слави и Димитрий, връх българската народност

Слави. Колко ми иде чудно като си пресметна за днешните разногласия и неспоразумения, които имято народност причинява в духът на народа ни! Многома от нас, като не му познават същото значение, тълкуват го различно: едни го земат за вяра, а други за поганство, едни ся показват, че уж го желаят, без да знаят защо, а други го мразят, като че било лошево нещо, без да ся съумесат, че това е едно свято название, което природата дала на човеците, за да ся разпознават едни от други, и да бъдат, да река тъй, съревнователи едни на други, щото да напредуват и едните, и другите, като са трудят да са покажат достойни за определението си.

Димитрий. Отистина, приятелю, гледам с голямо любопитство да става често питание за народност между нас, които сме още далеч, мисля, от да оценим това имя народност. Причината на това умствено възбуждение ми е съвсем неизвестна. Изволявате ли да ми дадете мнението си връх тоя народен въпрос?

Слави. С всяка радост, друже мой, би пожелал да възблагодаря любопитството ви, ако би познавал искреността на лицето, с което ще имам да ся разприкажа сърдечно: защото мнозина от нас, както казвате, далеч от да оценят имято народност, имат го в малко едно уважение.

Димитрий. Не, приятелю, нямайте съмнение за мене. Аз съм любител на това имя, и слушам от сѣ сърце разговорките, що стават връх него. Стига само да възприемнете приказката.

С л а в и. Причината на днешното народно питане е съвсем естествена: всяк чувствителен лесно може ся откри, като си науми природния закон, който с невидим един съюз свързва неразделимо жителите на една коя да е страна на земята, като им даде един общ язык, едни общи нрави, обичаи и свойства, и присъедини сърцата им чрез народната симпатия, що всяк народ много или малко трябва да има. А за да би човек познавал и защищавал народните си интереси, истия тоя закон ободрява умствените му дарования чрез особни едни народни чувствования, достойни да го поставят мъдър, и го уверява, че от самото народно негово имя зависи неговата чест, слава... (прекъсва го).

Д и м и т р и й. Добре, но знаете ли, че ние, българите, въобще сме лишени от естественото това ободряване на умствените дарования? Защото повечето от нас, ако и да ся показваме отвън, че уж чувствуваме, но всичкото ни това уж народно чувство не е друго освен просто едно мечтание на ума, и сетне малко ги е грижа да не изгубят името на рода си. Отде произхожда прочее това? И ние нели имаме истия онзи закон, както и другите народи?

С л а в и. Това е право, драгий ми друже, и то е знак на обезчувствеността на сърцето, което ся вижда да ся е лишило от правилото на естествения закон; но кому мислите да отдадете причината на таз обезчувственост? На самите нас ли, или другиму?

Д и м и т р и й. Аз мисля, на самите нас, защото кой другий ни е крив, когато ние сами не умеем да си оценим народността и я оставяме да ся потъпква от гонителите ѝ? А явно е, че това произхожда от невежество и мрак!

С л а в и. Това е мнение на повечето от нас, които мислим да сме сполучили в разсъжданието си, и с това си позволяваме да казваме разни укорения против народа си, без да искаме да разсъдим по-нататък, та да достигнем до самия извор, отдето изтича, като да река тъй, това хладнокръвие в сърцата ни. Вие казвате, че това произхождало от невежество. Добре, ами това невежество отде произлиза, и то от самите нас ли?

Д и м и т р и й. Явно е, че от самите нас, от кого другиго ще бъде?

С л а в и. Моля ви, кажете ми, кой препятствува на народното ни просвещение? Кой унищожи почти старата ни книжевност, която просвети и прослави нашите праотци, и която още и днес ни служи, за да славим създателя си? Кой опроверга народната ни йерархия, която няма още един век, откакто ѝ ся затрило името? И сетне кой употреби безброй хитрини и лукавщини, за да заплени умовете на простодушния ни народ, и да обезчувстви невинните му сърца? Ние самите ли?

Д и м и т р и й. То ся знае, че ни сами сме причина, защото в старо време, ако и да сме имали книжевност и йерархия, вижда ся обаче, че и тогази още, както и днес, да сме били лишени от народно чувство, та сме оставяли духовете си лесно да ся завладяват от другите. Ако би сме го имале, то би поне по предание ся завардило в сърцата на днешните българи.

С л а в и. Не тъй, господине, не! Тряба да земем действително работата и да разсъдим със здрав разум, без никакво пристрастие! Един народ, който подир толкози подвиги, като достига да ся види независим от всяко посредствено и непосредствено влияние, призовава си народните права и си поставя особна своя йерархия с особно свое духовенство, което, като беше чисто народно, несомнено е поучавало народа си и му ободрявало духа, ще ли бъде толкози безчувствен, щото да не чувствува народните си интереси и да не гледа да ги защищава? И сетне, когато един народ е вкусил вече славата на своето имя, може ли да бъде хладнокръвен към несправедното гонение и унищожение на безценната му чест, слава, народност, за името на която народност ся упознал достоен, и с името на която има да ся хвали и горделее пред света.

Д и м и т р и й. Тези неща са тъмни, господине мой, за тях ние не можем да имаме точни доказателства. То само ние, младите, си ги въображаваме или правим приказки, но и да докажем, не.

С л а в и. Как, господине, можете ми каза, че българите не са били никога независими и че не са съставлявали особен за себе си държавен народ и не са имали особна своя йерархия? А как бяха в старо време българите, що живеяха по златния век на българската история и най-паче по славното време на чудесний

цар Симеона, който с едната си ръка държаше скиптърът и управляваше силното си царство, а с другата перото, с което умножаваше и украсяваше старобългарската писменост, за да поучи и ободри мислите на българите, които по неговото време достигнаха до един доста горен степен на образоваността и ся видяха най-благополучни, отколкото бяха в други времена?

Димитрий. Е, добре. Как сме прочее достигнали днес дотолкова, дето да изгубим народното си чувство и да оставим духа ни да ся владее от чужд дух? И сетне, де бяхме досега, че нине ни дошло на ума да правим питания върх народност и да искаме да защитаваме народни интереси.

Слави. Чудна работа! Един млад българин, който е учил народната си история, да не знае как неговите дедове са лишени от народно чувство и как са забравили народността. Ето как: когато българите, по божие произволение, ся онуждиха да препознаят чужда власт отгоре си, тази власт на техните победители не беше толкова опасна за народността им, колкото тайното, хитро и лукаво влияние на единоверците им братия, които посредством на Христовата вяра искаха да унищожат народното им имя и да го слеят с тяхното.

Димитрий. Защо, господине, казвате, че властта на техните победители не била толкова опасна, колкото не знам какво влияние на единоверците им братия, как смеете да ся изразите тъй и с този си начин?

Слави. Как ли? Защото първите им завояваха гнездата, и тий ги прияха като гости в жилищата си, без да опита народността им някоя вреда, напротив, им даваха всяка свобода да извършават вероизповедните си и народни обряди, а последните с посредството на държавната власт, чрез тайни клевети не престанаха да голят тяхната книжевност, йерархия и народност, доде най-сетне сполучиха да завладеят и самия им дух народен, и малко остана да не изчезне и самото им народно имя, което сам бог им дал. За всичко това ние имаме да отдаваме голяма признателност на великодушните и милостиви наши господари султани; защото на тях ние дълженствуваме и самото си название, с което днес ся отличаваме между другите народи, и най-паче на държавнейший и милостивейший наш господар сул-

тан Абдул Меджид Ефендимиз, който, като чадолубив отец, желае просвещението на верните си поданни чада, и като ги закриля с благотворното си и сиятелно крило, подканя ги към образоваността. Дано преблагий бог му продължи дните и ни го поживи до много благополучни години!